

Valsts izglītības satura centrs

Vaļņu iela 2, Rīga, LV - 1050, tālr. 67216500, fakss 67223801, e-pasts visc@visc.gov.lv, www.visc.gov.lv

Latviešu valodas un literatūras 50. olimpiādes uzdevumi 8.–9. klasei 2. posms

Labdien, jaunieši, 50. latviešu valodas un literatūras olimpiādē!

Olimpiāde veidota divās daļās:

1. daļā – jautājumi par kultūru, literatūru un valodu.
2. daļā – pārspriedums.

Pirms veic uzdevumus, rūpīgi iepazīsties ar uzdevumu nosacījumiem! **Atbildēs, kurās jāieraksta teksts, ievēro pareizrakstību! Atbildēs, kur tas nepieciešams, raksti autora vai kādas kultūras personības pilnu vārdu un uzvārdu!**

Vēlam veiksmi un radošus panākumus!

1. DALA (78 punkti)

2023. gada kultūras aktualitātes Latvijā (10 punktu)

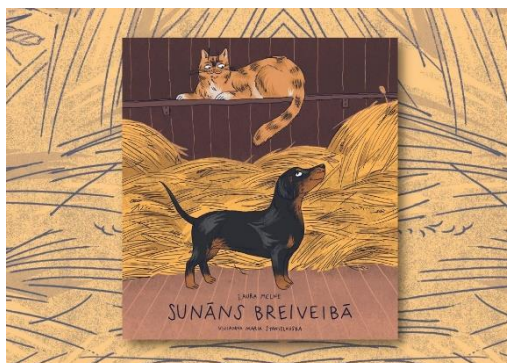
1. Šī gada viens no spilgtākajiem notikumiem latviešu kultūrā bija XXVII Vispārējie latviešu Dziesmu un XVII Deju svētki. Cik gadu šai tradīcijai tika atzīmēti šajos svētkos?

- 100
- 105
- 130
- 150

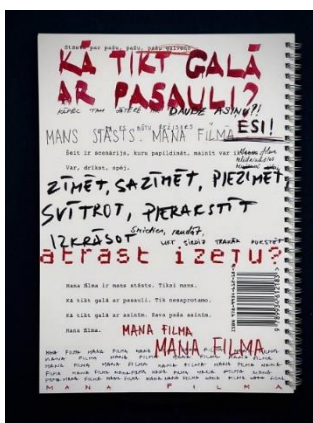
2. Noras Ikstenas romāna „Mātes piens” ekranizējums kļuvis par šogad visvairāk skatīto latviešu filmu. Režisores Ināras Kolmanes kinofilmā „_____” jau bija redzama filmas galvenās lomas atveidotāja Rūta Kronberga.

3. Jaunums Latvijas literatūrā ir Lauras Melnes „Sunāns breiveībā” – pirmais _____ (žanrs) latgaliešu valodā, tas ir stāsts par kādu suni, kura vārds ir Sunāns un kurš kopā ar saviem saimniekiem no dzīves Rīgā pārceļas uz Latgales laukiem.

4. Laura Gundara kinoscenārija grāmata pusaudžiem „_____” ir stāsts par mūžseno jautājumu, kā izlauzties no stereotipu un dzimtas uzspiestiem rāmjiem un dzīvot pašam savu dzīvi.

5. Siguldā 2023. gadā norisinājās pirmais bērnu un jauniešu _____ festivāls.
6. Par 2023. gada labāko teātra izrādi kategorijā „Gada izrāde bērniem un/vai pusaudžiem” tika nominēta režisores Indras Rogas izrāde „Paolo un Frančeska” _____ teātrī.

Dalībnieka kods:

7. Pēc vairāk nekā divu gadu ilgiem remontdarbiem ar pirmizrādi „_____” dramaturga Klāva Meļļa versijā un Rūdolfa Gediņa režijā tika vērtas atjaunotā Latvijas Leļļu teātra durvis vēsturiskajā Krišjāņa Barona ielas namā.

8. Jau 5 gadus Latvijas skolēniem īpaša kultūrizglītības programma nodrošina valsts apmaksātu iespēju regulāri iepazīt Latvijas kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes, tā attīstot kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci. Uzraksti šīs programmas nosaukumu nominatīvā!

Programma „_____”.

9. Īpašs notikums 2023. gadā bija Zigmara Liepiņa rokoperas „Lāčplēsis” iestudējums 28. jūlijā Lielvārdes parkā. Uzraksti šī iestudējuma režisores pilnu vārdu un uzvārdu nominatīvā!

Atbilde: _____.

10. Dzintara Tilaka pēdējais darbs „_____” atklāj jaunas meitenes pārdzīvojumus un pārbaudījumus garajā ceļā, bēgot no kara Ukrainā.

Jautājumi par Noras Ikstenas pasaku grāmatām „Pasakas ar beigām” un „Ulubeles pasakas” (68 punkti)

11. Atzīmē četras literārās pasakas pazīmes!

- ir konkrēts autors
- personificēti tēli
- negaidīts atrisinājums
- ritmizēta valoda
- fantastiski notikumi
- tēlaina valoda

12. Izvēlies un atzīmē, kurai pilsētai Nora Ikstena veltījusi grāmatu „Ulubeles pasakas”!

- Lielvārdei
- Aizkrauklei
- Ikšķīlei
- Ogresi

13. Izvēlies un atzīmē, kā Nora Ikstena „Ulubeles pasakās” dēvē Ulubeles iedzīvotājus!

- ulibelieši
- ulibalieši
- ulubalieši
- ulabelieši

14. Izvēlies un savieno Noras Ikstenas pasaku grāmatas nosaukumu ar mākslinieku, kurš ilustrējis izdevumu!

māksliniece Anita Kreituse

„Ulubeles pasakas”

mākslinieks Vilpšons

„Pasakas ar beigām”

māksliniece Margarita Stāraste

mākslinieks Reinis Pētersons

Dalībnieka kods:	
------------------	--

15. Palīdzī Noras Ikstenas pasaku grāmatas „Pasakas ar beigām” varoņiem atrast savas pasakas un pieraksti tabulā varoņiem (no A līdz J) atbilstošo pasaku (no 1. līdz 10.):

A	Jukums
B	Pērļu zvejniece
C	Saltkurpe
D	Melizande
E	Dzirnavniece
F	Enģelis
G	Ragana
H	Ansis Galdakāja
I	Cieminieki
J	Niknais

1.	„Bārddzinis un viņa sapnis”
2.	„Vējdzirnavu saimniece”
3.	„Vaska meitiņa”
4.	„Lībietis dūņās un miglā”
5.	„Ciems, kurā vārdi sasala gaisā”
6.	„Hansa Tišbeina ēna”
7.	„Irbju pļaviņa”
8.	„Ormanis, kas prata ieskafties sirdīs”
9.	„Firsts ar laipno seju”
10.	„Liekulīgā mūķene”

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J

16. Atšifrē, kuri Noras Ikstenas pasaku krājuma „Ulubeles pasakas” varoņi raksturoti šajos aprakstos! Ieraksti tabulā blakus raksturojumam atbilstošo pasakas tēla vārdu: **Brīnumbeķeris, Drāķi, Ledene, Meinards, Perča, Strēlnieks.**

(..) tie dzīvojoņ tālu prom – lielā, akmeņainā pilsētā, kur neesot ne upes, ne koku, ne pļavu. (..) esot īsti vandaļi – postot visu sev apkārt un paši dzīvojoņ kastēs. Viņiem esot milzum daudz naudas, salaupītas no godīgiem ļaudīm. Viņi pīpējot jupja dūmu un dzerot mošķu dziru.	
Viņš gribēja redzēt ūdens aiziešanas mirkli. Viņš atcerējās, ko Ulubelē neatminējās neviens. Sevi kā mazu puisīti, kurš aizlavās vēlā vakara stundā no mājām, līdzī paķēris vecmāmas seģeni, maizes doniņu, pāris ābolu, zivju ķeseli un rūpīgi slēptu sērkociņu kastīti. Jo šonakt aizies ūdens un atnāks Zeme. Un kājām varēs aizstaigāt uz brīnumaino salu upes vidū.	
Kas gan nelīka mieru viņa sensenis aizģājušajai dvēselei? Viņš klīda viens pats, netuvodamies kapsētas uģuntiņām. Te viņa dūmakainais stāvs bija manīts klusi sēžam upes krastā, te viņa mēteļa gals bija noplandģjis gar baznģcas mģri, te viņa zābaka pēdas bija saskatģmas kalna ēnainās taciģnās, te viņš kā vieģla vakara pģsma bija ieskatģjģies mģju logos, te šķģersoģjis kādu rudenģgu dģrzu vai novģktu lauku, te gulģģjis ozola zeltainģjās lapģs.	
Ik rģtus un vakarus viņš apskrģja ciema robeģas, uzriedams savģ varenģjģ pusvilka, pussuneģa balsģ. Viņa stģvģs ausis, no kurģm	

Dalībnieka kods:	
-------------------------	--

viena turējās mazuliet iešķībi, saspringa pie ikkatras sīkākās čaboņas un graboņas. Neviens svešinieks, nedz arī meža zvērs nevarēja palikt nepamanīts.	
Viņš, kā jau īstens sava aroda meistars, mācēja cept i melnus, i baltus klaipus, vieglu ka pūka karašīnu, raušus, kas pildīti ar dažnedažādu gardu aizdaru, goda plāceņus, apaļos kukulīšus un pat kūkas, kuras viņš greznoja ar krāsainām, saldām rozītēm.	
Viņa bija slavēta ar košumu un saldo pasaules uzskatu, taču viņas smadzenes bija krietni atsaldētas.	

17. Tukšajā vietā ieraksti iederīgu frazeoloģismu no piedāvātajiem, to pārveido nepieciešamajā formā!

balta diena; mīt uz papēžiem; nelaime nenāk brēkdama; galvu nepacelt; Dieva auss; no mutēs mutē

Ulubele valdīja miers kā _____.

Lai gaida _____.

Bet, kā jau tas vienādi gadās, _____.

Skolmeistars strādāja, _____.

_____ Ulubelē klejoja rindas.

Itin kā zinādams, ka laiks _____.

18. Iekavās norādi skaitli, kurš valodas tēlainās izteiksmes līdzeklis izmantots pasvītrotajā frāzē!

1. epitets	2. metafora	3. personifikācija	4. salīdzinājums
------------	-------------	--------------------	------------------

- Tie redzēja saules zeltīto rītasvarku un purpura naktskreklu (.), miglas maigo danci pār upi rudeņos un balto **ledus slēdzeni** (____) ziema.
- Apaļa akmens iedobē jautri **lēkāja** maza **strūklaka** (____).
- Neraugoties uz **launīgo** slavu (____), Kaparāmurs bija skaista vieta piekalnītē.
- Tumšā **istabina** ar tāfelēm un grīfelēm viņam šķita **kā** neaizsniedzama zinību **pils** (____), kas reiz celsies augšā no upes ūdeņiem.

19. Pasakas „Kābeļu kalna Romeo un Jūlija” fragmentā autore Nora Ikstena piemin vairākas senlatviešu mitoloģiskās būtnes un simbolus:

Dalībnieka kods:	
-------------------------	--

Mīlu tevi kā rakstus audumā. Kā Dieva zīmi, kā Laimas slotiņu, Māras līkloci, krustu, kā zvaigznīti, saulīti, ugunskrustu, kā Pērkonu, Mēnesi, Jumi, Zalkti un Ūsiņu.

Lasi pasakas „Kābeļu kalna Romeo un Jūlija” fragmentu un ieraksti vienskaitļa nominatīvā, kurai mitoloģiskajai būtnei vai simbolam (izmanto pasvītrotos) atbilst dotais raksturojums!

- Atbild par druvu ražību – (_____).
- Aizsargā un audzē zirgus; personificē pavasari – (_____).
- Nodrošina bagātu ražu, aizsargā cilvēkus un uzveic ļaunos spēkus – (_____).
- Gādā par cilvēkiem un dzīvniekiem, nosaka cilvēka dzīvi, rūpējas par bāreņiem un slimniekiem, nes svētību sētai – (_____).
- Tautas gudrības un maģijas simbols latviešu mitoloģijā, ir saistība ar aizsauli – (_____).
- Lemj par cilvēka mūža ilgumu, nosaka laimīgu ģimenes dzīvi – (_____).

20. Nosaki izceltajiem vārdiem vārdšķiru!

Paša rokām no ūdens dzīlēm celt pērles svešā, brīnumainā zemē – par tādu dzīvi, lūk, bija vērts sapņot **nomodā**, **ko** arī bārddzinis darīja katru mīļu brīdi, spodrinot savu izkārtņi, dzenot bārdū, nolaižot asinis vai krogā spēlējot kārtis. Un, kā jau noprotams, tieši šī lieliskā sapņa **spārnots**, bārddzinis bija noņēmis ne vairāk, ne mazāk kā pagatavot tādu parūku, kas liktu Pērļu Zvejnieci aiz pārsteiguma un sajūsmas **vien** noelsties.

(„Bārddzinis un viņa sapnis”)

	Paša	nomodā	ko	spārnots	vien
Lietvārds					
Īpašības vārds					
Darbības vārds					
Skaitļa vārds					
Apstākļa vārds					
Vietniekvārds					
Prievārds					
Saiklis					
Partikula					
Izsaukmes vārds					

21. Nosaki, kura sintaktiskā konstrukcija ir atdalīta ar numurēto pieturzīmi šajā tekstā!

To vieglāk pasacīt,¹ nekā izdarīt. Lai arī dūņās visu mūžu dzīvojis,² Lībietim tomēr nebija zudis asais prāts, jo, kazi, būs mantojis no tiem pašiem tēvutēviem, par kuru grēkiem viņam tagadīn jācieš. Nedaudz galvu palauzījis,³ viņš izdomāja, kas darāms, un,⁴ kā ik vakaru savilcis dūņas līdz zodam, likās uz auss.

(„Lībietis dūņās un miglā”)

Dalībnieka kods:	
-------------------------	--

	1	2	3	4
Sākas neatkarīga teikuma daļa.				
Atdala vienlīdzīgus teikuma locekļus.				
Atdala palīgteikumu no virsteikuma.				
Atdala divdabja teicienu.				
Atdala iespraudumu.				
Atdala apzīmētāja grupas savrupinājumu.				
Atdala apstākļa savrupinājumu.				
Atdala partikulu no pārējās teikuma daļas.				

22. Atzīmē pareizo vārda „lībietis” skaidrojumu!

- Viena no Baltijas somugru tautībām, kas mūsu ēras sākumā apdzīvoja Kurzemes ziemeļdaļu un galvenokārt Vidzemes rietumdaļu un līdz 19. gadsimta vidum gandrīz visa asimilējās ar latviešiem.
- Viena no baltu tautībām, kurai latviešu tautības veidošanās procesā ir bijusi noteicošā loma.
- Viena no baltu ciltīm, vēlāk tautībām, kas mūsu ēras sākumā apdzīvoja Kurzemi un daļu Lietuvas un 16. un 17. gadsimtā asimilējās ar latviešiem un lietuviešiem.

23. Noras Ikstenas pasakās izmantoti daudzi apvidvārdi! Saveļc apvidvārdu ar atbilstošo sinonīmu literārajā valodā!

tišīnāt	ķocis	nēzdaugs	skangals
---------	-------	----------	----------

šķīla	kabatlakats	putra	trauks	nelabvēlis	dzīt	skanīgs priekšmets	apklusināt
-------	-------------	-------	--------	------------	------	--------------------	------------

24. Noras Ikstenas pasakās izmantoti daudzi sarunvalodas vārdi! Saveļc sarunvalodas vārdu ar atbilstošo sinonīmu literārajā valodā!

fiskars	lēvenis	ūzas	piģors
---------	---------	------	--------

biksēs	lievenis	nazis	ātrs	svārki	pipars	joks	liels daudzums
--------	----------	-------	------	--------	--------	------	----------------

Dalībnieka kods:	
------------------	--

25. Lasi teikumus un izvēlies vārdam *perša* atbilstošāko nozīmi!

Viņš bieži klaiņāja pa Kaparāmura mežiem un pļavām, gaidīdams, kad mēles mūza viņā iedvesīs īsto peršas kvēli.

(„Kaparāmura Skrīveris”)

- Jauns pasakas sižets.
- Ainavisks skats gleznā.
- Īpašs emocionāls stāvoklis.
- Pants, arī dzejolis.

26. Norādi, kurš teikuma loceklis ir katra izceltā vārdforma!

Viegli grabēdami, uzkalniņā griezās **vējdzirnavu** spārni. Gar uzkalniņu tecēja upīte. Burbuļodama tā ieplūda **lielākā**, rāmākā upē, **kas** līkločiem aizvijas labu soli tālāk.

(„Vējdzirnavu saimniece”)

	Viegli	vējdzirnavu	lielākā	kas
teikuma priekšmets				
izteicējs				
apzīmētājs				
papildinātājs				
apstāklis				
pielikums				

27. Kā vienā vārdā uzrakstīt Hansa Tišbeina lietotos nedalāmos vārdu savienojumus: čigānu saule un peļu junkurs? Uzraksti vārdu vienskaitļa nominatīvā!

Čigānu saule jeb _____.

Peļu junkurs jeb _____.

28. Nosaki izceltajam vārdu savienojumam visatbilstošāko nozīmi!

Dārznieks mīlēja savu dārzu un ābeles vairāk par visu šajā pasaulē, bet kļuva aizvien drūmāks. (..) Retu reizi viņš izgāja ārpus savas valstības. **Gāja kā apmāts** pa Ulubeli, skaļi ar sevi sarunādamies.

(„Sudraba dārzs”)

- Slimības un fiziskas nespējas dēļ ar grūtībām pārvietoties.
- Mācīties kaut ko no galvas, atkārtot iemācīto tekstu.
- Atrasties kāda spēcīga pārdzīvojuma, idejas, fantāzijas varā.
- Tēlot, izlikties, ka nevienu nepazīst un nevēlas runāt.

Dalībnieka kods:	
------------------	--

29. Nosaki un atzīmē, kuros teikumos pasvītrotie vārdi ir sinonīmi!

- Rūķi grāmatas atjaunoja, līmēja, spodrināja un brīvajos brīžos lasīja (..)
- Bet Brīnumbeķeris nebija nekāds visgribis, alkata, nesātnieks vai bezgausis.
- Tad ar joni pār ļautiņu galvām sāka gāzties glaimi, solījumi, meli, čuksti, žēlabas, zaimi, mīļvārdiņi, lāsti, sūdzības, zvēresti, draudi, jāvārdiņi, ņirgas (..)
- Kārumnieki, kārzobji, laižas, gardumnieki un gardmēļi brīžam pakavējās uzkalniņā iepretim mājelei, lai pasapņotu par našķiem (..)

30. Nosaki, vai teikumā pasvītrotais vārds ir deminutīvs!

Teikums	Ir deminutīvs	Nav deminutīvs
Tomēr neviens <u>ļautiņš</u> tēvreizi ne lāgā nepaguva noskaitīt, kad ciems piestāja kādā svešā, skaistā zemē.		
Ne vairs ar <u>kaimiņu</u> pāri sētām varēja sabļauties, ne piesaulītē uz beņķīša mēli pakulstīt (..)		
Gaiss no vārdiem būdās sabiezēja tā, ka vairs neatlika vietas ne <u>garaiņiem</u> , kur iespraukties.		
Beķercepti kliņģerīši, beķercepti kliņģerīši – tā, priecīgi plaukšķinot, dziedāja Ulubeles bērneļi, gaidot mājās savas <u>mammiņas</u> .		
(..) dievi nolēma beigt šo cilvēku <u>slaktiņu</u> un pārvērta vienu mūsu par lakstīgalu, otru par bezdelīgu, bet ļauno karali par bada dzeguzi.		

